

BİR KİTAP VE BİR ELEŞTİRİ ÜZERİNE ADLI YAZIYA CEVAP

Doç. Dr. YÜCEL ÖZKAYA

Selçuklu Tarihi Konusunda çalışmaları sonunda Dr. ve Doçent unvanlarını kazanmış olan Sayın Nejat Kaymaz, Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi adlı kitabımız hakkında, Belleten, sayı 181 (sh. 167-184) bir yazı yayınlamıştır.

Kitabımız Tıp Fakültesi öğrencileri için ders kitabı olarak hazırlanmış ve bu Fakültede satılmakta olup, kitabımızla ilgili pekçok yazı yazılmıştı.

Yazar, eleştiricisinin (168-174) üçüncü sayfalarını plân ve teknik hususlara, (174-176) ncı sayfalarını da yanlışlıklara tahsis etmiş olup, (sh. 176-184) arasında da, sahte isimli bir yazara çatmaktadır.

Kaymaz, (sh. 176-184) arasında, sahte isimli bir yazara hücum etmekte ve bizi savunmakta ise de, biz kendisine teşekkür edemeyeceğiz. Çünkü, adı geçen eleştiriye, biz Yeni Çığ'ın bir sonraki sayısında (Yeni Çığ. 19 Aralık, Yıl. 2, Baskı Tarihi: 15.1.1982) "Bir Tarih Kitabının Anatomisi Adlı Eleştiriye Cevap" (sh. 21-29) cevap vermiştik. Sayın Kaymaz'da da bu dergi mevcuttu. Sayın Kaymaz bu yazısında, ortaya attığımız fikirleri, cümleleri değiştirerek, biraz da ekler yaparak yinelemekte, bizim bu yazımızdan ise hiç bahsetmemektedir. Tarafımızdan eleştiriye cevap verilmiş, ama, Sayın Kaymaz, bizim ortaya attığımız fikirleri yineleyerek tam sekiz sayfa bir yazı ile bu şahsa çatmıştır. Eleştirmen, bu sahte isim ve soyadlı şahsa verdiği cevabı Belleten'de değil, adı geçen dergide yayınlamalıydı.

Sayın Kaymaz, yazısının 168. inci sayfasında "Kitabın başlangıcında, kısacık bir önsöz ile uzunca bir içindekiler kısmı yer almakta.." diye eleştirisine başlamaktadır. Herhalde yazarın ifadesine göre, önsözler kısa olmalıdır. Çok uzun olmalıdır.

Eleştirmen, eleştirisinin gene aynı sayfasında, Tarık Zafer Tunaya'nın "Türkiye'de Siyasî Partiler" İstanbul, 1952) sekizyüz sayfalık eserinde yararlı ve zararlı derneklerin bulunduğunu, kitabımızda Teâli-i İslâm Derneğini belirtmediğimizi, İngiliz Muhipleri Cemiyetini yararlı dernekler safına koyduğumuzu, Karakol Derneğinin yararlı dernek olduğunu iddia etmektedir.

Eleştirmenin bahsettiği kitaba bakılmıştır. Alt notta da bu kitap zikredilmiştir. Biz kitabımızda İstiklâl Savaşı sırasındaki derneklere değindiğimizi belirtmiştik. 1908-1918, yani İttihad ve Terakkî Egemenliği dönemindeki derneklere değinmedik. Sayın Tunaya, kitabında bu konuya, sh. 405-526 arasında yer vermiştir. Bu cemiyetlerin büyük bir çoğunluğu İstiklâl Savaşı başlamadan önce kapanmışlardır. Biz İstiklâl Savaşında en önemli ve etkinlikleri fazla olan derneklere değindik. Her dernek siyasî parti değildir. Eleştirmen bunu anlayamamıştır. Adı geçen kitapta adı geçen derneklerin önemli bir kısmı, ya önemli bir çalışma göstermeden hemen kapanmışlar, ya da siyasî amaçlı harekete yönelik oldukları için İstiklâl Savaşı ile ilgili olamamışlardır. Örneğin, Amele Fırkası, Türkiye Sosyalist Fırkası, Osmanlı Mesai Fırkası v. b. Bu gibi derneklerin İstiklâl Savaşı ile uzaktan-yakından ilgisi yoktur Telâli-i İslâm Cemiyeti, din-devlet ayrılığına taraftar olmayan, ilmi, ahlaki ve sosyal yollarla siyasî hayata etki yapmak amacıyla olan, kendisini fırkalar üstünde kabul eden bir teşekkül idi. Konya'da şubeler açmış ise de, gazetelerde bazı makaleler (sosyal alanda) neşretmekten başka bir şey yapmamıştı. Bu

Cemiyetin, milli mücadele sırasında, özellikle, 1919 dan sonra önemlice hiçbir faaliyetini tesbit edemediğimizden ismini zikretmedik.

Acaba bizim derneklerle ilgili olarak verdiğimiz kadar geniş bilgiler ve fotokopiler diğer devrim tarihi kitaplarında var mıdır? Eleştirmen bir örnek verseydi, çok memnun olurduk. Sayfa 289, Fotokopi 1-2, "İstanbul'da Yunan Propoğanda Teşkilâtı" isteyenlere Yunan dernekleri hakkında geniş bilgi verecektir. Ayrıca, sh. 140'da, da Etnik-i Eterya'nın çalışmaları hakkında epey bir bilgi verilmiştir.

Kitabımızda İngiliz Muhipleri Derneği yararlı dernek olarak belirtilmemiştir. J-Mandacılık (Güdümle) İlgili Dernekler, Yanlış-Doğru Cetvelinde (C) olarak belirtilmişti. Ashında, bu derneğin yararlı olmadığı, sayfa 26'da uzun uzadıya anlatılmıştır. Üstelik bu kısım Söylev I. den olduğu gibi alınmıştır. Eğer, eleştirmen bizim kitabımızdan okuduğunu anlıyamıyorsa, aynı kısmı Söylev'den okuması kendisi için yeterli olacaktır.

Karakol Derneğine gelince, biz bu derneğin zararlı olduğuna dair bilgileri kafamızdan uydurmadık. Karakol Cemiyetinin zararlı olduğuna M. Kemal Nutuk'un pekçok yerinde değinmektedir. Ayrıca, bu hususu söylev ve mektuplarında da ifade etmektedir. Karakol Cemiyeti hernekadar ilk başta yararlı hareketler yapmışsa da, sonra milli birliği bozucu davranışlarda bulunmuştur. Karakol Cemiyeti Temsilcisi olarak Baha Sait Bakû'de Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Kafkas Komitesi ile, 11 Ocak 1920 de yaptığı antlaşmada kendini Mustafa Kemal yönetimindeki Uşak Kongresi Yürütme Kurulu Temsilcisi olarak tanıtmış ve böylece Kafkas Bölgesi Komitesi tüm Anadolu ile anlaştığını sanmıştı (Yerasimos, Stefanos; Türk-Sovyet İlişkileri, İstanbul, 1979, sh. 114). Ancak, Mustafa Kemal'in bu durumdaki haberi yoktur ve sonra buna çok kızmıştır

Karakol Cemiyetini kuranların az-çok Rus İhtilalinin etkisinde kaldıkları, beyannamelelerinin 3. maddesinde de görülmektedir. Karakol Cemiyeti, gizli, illegal bir yer altı örgütüdür. M. Kemal Paşa, Erzurumda açıkca mücadeleye girmiş, milletin ve dünyanın gözü önünde milli hareketi yaratmağa çalışıyordu. Mustafa Kemal Paşa, Karakol Cemiyetini kuranlara kızdığı gibi, bu girişimi gülünç de bulmuştu. "Millet bizimle beraberdir. Artık çalışıyoruz ve milletin dediğini yapıyoruz. Böyle dramatik rollerle sahneye çıkanları millet tutmaz" demekteydi (Sabahattin Selek: Milli Mücadele-Ulusal Kurtuluş Savaşı, sh. 259). Mustafa Kemal bu cemiyet için "Herkesi asmakla korkutarak, bilinmeyen bir takım komutanların buyruklarına uymaya zorlamak çok tehlikeli idi. Gerçekten orduda görevli herkeste hemen bir korku ve birbirlerine karşı güvensizlik başladı... (Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk. I, İstanbul. 1980 (Kültür Bakanlığı Yayını), sh. 496. Gerçekten de bir korku her yeri sarmıştı. Trabzon Valisinin "... Karakol Cemiyetinin vezaif-i umumiye hakkındaki talimatına göre, benim ya kolumdan tutulup atılacağımı, ya asılacağımı peşinen kabul etmediğim gerekiyor... "şeklinde sürüp giden mektubu ilginçtir. Ayrıca, Mustafa Kemal bütün uğraşlarına karşın bu cemiyeti kapatamamakta ve durum tehlikeli olmaya başlamaktaydı. Bu konuda, Nimet Arsan'ın, Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri (IV) (Ankara. 1964, sh. 295-297) bakılabilir. Biz bütün bunları buraya nakletmeyi gerekli görmedik.

Eleştirmen, eleştirisinin 168. inci sayfasında, bizim için "Gerçekten bu nitelikte bir çalışma için alışılmamış birşey yapmış ve başka ders yazarlarının hiç başvurmadığı ya da çok az başvurduğu bir kaynak grubundan, yani gazetelerden de yararlanmıştı" demekte, bunların adlarını ve beşinin Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde bulunmadığını, bunları diğer yazarların kitaplarından aldığını belirtmektedir.

Eleştirmen ders kitabı yazmış olan hangi yazarın bu gazetelerden yararlandığını belirtmemektedir. Ayrıca, İleri Gazetesinin yararlandığımız sayılarının Enstitü Kütüphanesinin

de olduğunu da bilmemektedir. Biz, bahsettiği gazeteler için başka yazarların kitaplarından yararlanmadık. Bizzat bunları gördük. Gazetelere bakmak için muhakkak yalnızca Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesinden mi yararlanılması gerekir? Ben bu gazeteler için Türk Tarih Kurumu ve Milli Kütüphane Koleksiyonlarından yararlandım. Bu gazetelerin buralarda bulunabileceğini eleştirmen bilmeliydi. Harf Devrimi için Cumhuriyet Gazetesinin 1929 senesi sayılarını tarayıp, bunları alt notlarda belirttim. Ayrıca, 1978 tarihli Milliyet Gazetesindeki kayıtları okuyup, onları da zikrettim. Menemen Olayını da 1931 tarihli Cumhuriyet Gazetesi koleksiyonlarını inceleyerek yazdım.

Eleştirmen dip notlarda yararlandığımız Anadolu gazetelerine değindikten sonra “Ne var ki, gerek bunların, gerek öteki gazetelerin adının geçtiği dip notlarda (yararlı ve zararlı dernekleri) ya da (değişik ve az incelenmiş konuları (?)) arasında, Önsözde dile getirilen bağlantıyı kurmak olanağı bulunmamaktadır” demektedir.

Böyle bir kaniya sahip olabilmek için çok okumuş, Devrim Tarihin konularının bilgilerine tam olarak sahip olmak gerekir. Size bilmediğiniz bazı bilgileri burada aktaralım. Hernekadar, Tarık Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasi Partiler adlı eserinde Etnik-i Eteryayın 1909 da Yanya’da faaliyetlerine değinmiş ise de, kitabımızın 140. ncı sayfasında, bu cemiyetin 1921 de İngilizler ve Patrik-hane ile çalışmaları dile getirilmiştir. Sayfa 105 de, Sèvres Antlaşması hakkında Anadolu halkının ve Türk kadınlarının düşünceleri uzun uzadıya anlatılmıştır. Ayrıca, fotokopisi de yayınlanmıştır: Bak. Fotokopi. 5-6. II. ncı İnönü’nün Yurtta ve Dünyada Yankıları (sh. 135-138) etraflıca ve bizim baktığımız gazetelerden yararlanılarak şimdye kadar kim tarafından işlenmiştir? 26 Kasım 1921’de, Milli Müdafaa Vekili Fevzi Bey’in, Yunanlıların müslüman oldukları yolundaki propogandalara inanılmaması ve Yunan zulmü hakkında etraflı bilgi veren beyannamesi (sh. 127), Sadrazam Tevfik Paşa’nın Türk arazisinin sanki Afrika gibi kabul edilmesi hakkındaki üzüntüsünü ve milli hükümet hakkındaki düşüncelerini belirten röportajı (sh. 142), Ermeni komitelerinin Amerika’da, İsveçre’de teşkilatlanışı, yüzyirmi kişilik bir çete kurarak Fevzi Paşa’yı ve Türk komutanlarını öldürme teşebbüsleri (sh. 159. Fotokopi. 16-17), Türk halkının İstiklâl Savaşı sırasındaki düşünceleri, acaba nerelerde mevcuttur? Bu örnekleri artırmaya gerek duymuyorum. Ben yalnızca tarafsız ve dikkatli bir eleştiri yapılmasını savunuyorum. Bu bir ders kitabıdır. Çalışmalarımızın çoğunluğunu gazeteler teşkil etmiştir. Bahsedilmediğini sandığınız bütün bu hususlar alt notlarda mevcuttur. Biz bu kitabı yazarken belli kitaplardan, belli bilgileri alıp, çok fazla yineleme gereğini duymadık. Ama, her kitap gibi bizim kitabımızda da eksiklikler mevcut olabilir. Bu olağandır.

Eleştirmen, Ankara-İstanbul Hükümetleri arasındaki ilişkilerde gerekli arşivlerin ve gazetelerin taransa bile açığa çıkmayan hususların bulunabileceğini, bizim arşivler derken, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivini kastettiğimizi, burada kullanılan belgelerin çoğunun yayınlandığını açıklıyor. Yazar, devamla “İstanbul Hükümetinin çalışmaları için Başbakanlık Arşivinde bulunan Meclis-i Vükela Mazbata dosyalarını, Ankara Hükümetinkiler içinse T.B.B.M. zabıtlarını ve Vekiller Heyeti kararlarını dikkatle taramadan sağlıklı bir çalışma yapılamaz” demektedir. Ayrıca, bizim M. Tayyip Gökbilgin, Milli Mücadele Başlarken, Mondoros Mütarekesinden Sivas Kongresine, T. İş Bankası, Ankara 1959), Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, İstanbul, 1976. adlı kitaplardan Kongre ve Heyet-i Temsiliye konusunda yararlanmadığımızı söylüyor.

Eleştirmen, bizim Ankara-İstanbul hükümetleri arasındaki çatışmanın daha iyi ortaya çıkacağını vurguladığımız cümleyi anlayamamıştır. Burada, kongreler ya da Heyet-i Temsiliye konu edilmemiştir. Arşivler başlına gelince, biz bu kitabı yazarken Genelkurmay Stratejik Etüdler Dairesindeki arşivden de yararlandık. Bu belgeleri de buraya koymuştuk. Ancak,

bunların yayınlanamayacağı yolundaki bir yazı üzerine çıkardık. Elimizdeki bu dökümanlar kitapta verdiğimiz bilgileri doğrulamaktaydı. Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Arşivindeki belgelerin yayınlandığı yolundaki tez de geçerli değildir. Örneğin, Fotokopi. 16-17 deki belge hiçbir yerde yayınlanmamıştır. Ama, yayınlananların olması doğaldır.

İstanbul Başbakanlık Arşivindeki Meclis-i Vükela Mazbata Dosyalarına bakmak yasaktır. Çeşitli başvurularımız bir işe yaramamıştır. Ancak, 1915 senesine kadar olan belgelere bakılabilmektedir. HERNASILSA, bir ara bir-iki yazar bunlara bakmış ise de, ondan sonra kimseye bakma izni verilmemiştir. Türkiye .B. M. Meclisi zabıtlarında Vekiller Heyeti kararları yoktur. Üstelik 1923'e kadar olan süre düşünülürse, Vekiller Heyeti kararları hiçbir yerde yoktur. Ancak 1923'ten itibaren Halk Fırkası bünyesinde bazı belgeler bulunmaktadır. Adımı zikrettiğiniz kitaplardaki bilgiler daha sonra yayınlanan bütün kitaplarda mevcuttur. Biz bu yüzden diğer kitaplardan yararlanarak bu açığı kapattık. Benim anlattığım hususlar sizin bahsettiğiniz kitaplarda mevcuttur. Üstelik bu kitaplar 1919 dan sonrası için bilgi vermezler. Konu orada kesildiğine göre, eleştirmenin bahsettiği Ankara-İstanbul hükümetleri ilişkileri için bu kitaplara başvurmak olanaksızdır.

Eleştirmen "Bibliyografya listesinde adı geçen-ve kimisinin kullanıldığı anlaşılan bir kısım yapıtlara notlarda rastlanmaması, buna karşılık notlarda zikredilen kimi yapıtların da bibliyografya listesinde yer almaması yazarın bu kitabı yazarken ve yayınlarken ne denli acelecilik ve dikkatsizlik içinde bulunduğunu göstermektedir" deyip, örnekler göstermektedir.

Eleştirmen bizzat kendisi büyük yanlışlığı, dikkatsizlik ve acelecilik içindedir. Çünkü, bibliyografyada bulunup, alt notlarda bulunmadığını savunduğu kitap ve makelelerin bir-ikisi hariç hepsi alt notlarda mevcuttur. Örneğin, Tekin Alp, Kemalizm, İst. 1936, alt not 494 (Doğru-yanlış Listesinde var), Baykal, Bekir Sıtkı; Erzurum Kongresi ile İlgili Belgeler, Ankara, 1969, alt not 58 de, aynı yazarın, Heyet-i Temsiliye Kararları, Ankara 1974, alt not 69 da İğdemir, Ulug; Sivas Kongresi Tutanakları, Ankara, 1969, alt not 69 da, Okçün, Gündüz; Türkiye'nin Taraf Olduğu Milletlerarası Antlaşmalar Rehberi, Ankara, 1962, alt not, 493 de, Hasırhoğlu, Ercüment; Milli Mücadele'de Sivas'ta Toplanan Kadınlar Kongresi, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı. 2, alt not, 71 de, Unat, Faik Reşit; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Kuruluşuna Ait Vesikalar, Ankara, 1941 (Tarih Vesikaları Dergisi, sayı. 1) alt not 69'dadır.

Görüldüğü gibi, Kaymaz'ın söylediğinin tam tersine bunlar hem alt notlarda, hem de bibliyografyada mevcuttur.

Notlarda zikredildiği halde bibliyografya konmadığını iddia ettiklerinin bir kısmı da bibliyografyada mevcuttur. Örneğin, Atamer, Hamdi; Milli Direnme, İstanbul, 1968, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı. 8, Bibliyografya kısmı, sh. 255 de, Coşar, Ömer Sami; Milli Mücadele Basını (Basım tarihi yok), sayfa. 251'de, Kurtuluş Savaşında İçel, İstanbul 1971. (İçel Kurtuluş Savaşı Yazma Komitesi), sh. 255 de mevcuttur. Ancak, birkaç tane alt notta bulunan etüd ve kitap bibliyografyada yer almamıştır. Ne var ki, alt notta bunlardan yararlanıldığına göre, o konuda çalışanlar, konuya baktıklarında alt notta bu kitapları ve etüdlere öğreneceklerdir.

Eleştirmen, 271, 272, 273 nolu alt notların Ögüt Gazetesinin 626 nolu sayısına ait olduğunu bunların tek alt not olarak gösterilmesi gerektiğini, alt not. 3 ün, daha önce konmayan birkaç notun yerini aldığını ileri sürüyor.

Eleştirmenin 271, 272, 273 nolu alt notların tek alt halinde gösterilmesi gerektiği tezi yanlıştır. Bunlar tek alt not halinde gösterilse idi, doğru olmazdı. Çünkü, üçü de aynı konuya değinmektedir. Alt not 271 Veliahd Abdülmecid'in yabancı gazetecilerle röportajını, 272.

İstanbul Basımının II. İnönü hakkındaki yayını, 273 ise Yunanlıların yağmalarını açıklamaktadır. Bazı alt notlarda ise, örneğin alt not 4, gizli antlaşmalar, bu yüzden bu antlaşmalar ile ilgili kitapları kapsamaktadır. Bu yüzden de birçok kitap ismi zikredilmektedir. 3 nolu alt not (3-a) ve (3-b) diye bölünmeliydi.

Eleştirmen, alt not 348 yerine 438 yazıldığını, 398 nolu alt nottan sonra 399, 421 den sonra 422 nin olmadığını açıklıyor.

Alt notlar kısmı sıra numarası takip ettiğine ve metinde de 348 yazıldığına göre, alt notlar kısmındaki 438 in 348 olduğunu herkes bilir. 399 nolu alt not 398 in aynı, 422 ise 421 in aynı olacaktır. Herhangi bir bilgi eksikliği olmayıp, alt not gidişi de yerindedir.

Eleştirmen, eleştirisinin 171. inci sayfasında, I. Dünya Savaşı başlığına değinmekte ve “Bu başlığı gören doğal olarak yazarın Birinci Dünya Savaşıyla ilgili bilgi vereceğini sanır. Ama, alt başlıklar okununca, bunun böyle olmadığı anlaşılmalıdır: (a-Savaştan Sonra Osmanlı İmparatorluğu c-Mondros Mütarekesi Şartları ç-I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu ve Kamuooyu. “şeklinde sıralandığını, (a) ve (ç) başlığının birleştirilmediğine değinmektedir.

Eleştirmen burada kasıtlı hareket etmektedir. 1. nci sayfada Birinci Dünya Savaşına kısaca değinilmiştir. Ama, işin asıl ilginç yanı eleştirmenin b-Gizli Antlaşmalar başlığını atlaması ve göstermemesidir. Osmanlı İmparatorluğu gizli antlaşmalara göre paylaşıldığına ve işgal edildiğine göre, eleştirmen bu başlığı niye atlamıştır?. Sayfa 3-5 arasında Cihan Savaşından ve gizli antlaşmalardan bahsedildiğini kasten görmemezlikten gelerek, bilimselliğe bir defa daha yüz çevirmiştir. (a) ve (ç) başlıklarında anlatılan olaylar farklıdır. İlkinde, Padişahın devlet ve savaş hakkındaki düşünceleri, ikincisinde de, o tarihe kadar olan gelişmelerin kamuoyu ile ilgili anlatılmaktadır. Yani başlığa göre kamuoyu dile getirilmektedir.

Yazar, Cemiyetlerin İzmir’in işgalinden önce ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Kurtuluş Savaşı Atatürk’ün Samsuna çıkışı ile başlar. Yerel kuruluşların çalışmaları bütün anayurdu temsil edilemezdi. Bizim burada bahsettiğimiz cemiyetlerin bir bölümü İzmir’in işgalinden sonra kurulmuştur. Bu yüzden kronolojik sıra yerindedir.

Kaymaz, aynı sayfada, 4-Milli Mücadeleye Giriş başlığında “Atatürk’ün Durumu” kısmında, Mustafa Kemal’in Anadolu’ya geçiş nedenlerinin anlatılmadığını, Kuva-yı Milliyeden fazla bahsedilmediğini, bunun Cemiyetler bölümünde ele alınmanın daha iyi olacağını iddia etmektedir.

Atatürk’ün (Sayfa: 16-17) Samsun’a hareketinden önceki hayat hikâyesi özetlenerek verilmiştir. Mustafa Kemal, Anadolu’ya memleketi düştüğü kötü durumdan kurtarmak için gitmiştir. Bunun tablosu zaten nutkun ilk sayfasında vardır. Aslında, eleştirmenin iddia ettiği gibi nedenler değil, tek bir neden vardır. Bu da herkes tarafından bilinir. Atatürk hakkında fazla bilgi edinilmesi gerektiğinde, sayısız kaynaklara bakmak olanağı vardır. Burada Atatürk hakkında yazılmış bütün eserleri zikretmeye gerek yoktur. Esasen kitabımızın bundan sonraki sayfalarında, kongreler, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve diğer olaylar ele alınırken, M. Kemal Atatürk üzerinde yeterince durulmuştur.

İlk Kuva-yı Milliye, İzmir’in işgali üzerine kurulmuştur. 23 Mayıs 1919 da, 57. nci Tümen Komutanı Albay Şefik’in yazısı üzerine Erkân-ı Harbiye Reisi Cevad Paşa’nın son fıkranın yani “Kuva-yı milliye vücûda getirmenin önemli olduğunu” bildirmesinin, Kuva-yı Milliye’nin başlangıcı kabul edilebileceğini kitabımızın 35. nci sayfasında belirtmiştik. Kuva-yı Milliye dernek değildir. Bunlar küçük askeri milis kuvvetleridir. Cemiyetler içinde incelenemez. Kronolojik bakımdan, Ege’deki hareketlerden bahsedildiğine göre, orada incelenmeliydi. Öyle de olmuştur. Eleştirmenin hem Milli Mücadeleye Giriş kısmında Kuva-yı Milliyeden

bahsetmememizin yerinde olacağını ileri sürmesi ve hem de bunu en başa koymak istemesi kendisinin nasıl bir keşmekeş içinde olduğunu gösterir. Eleştirmen biraz sonra da, bunun batı cephesinde incelenmesini ileri sürecektir.

Eleştirmen Denizli Mitinginin önemsiz olduğunu ileri sürmekte, Kuva-yı Milliye'nin, batı cepheleriyle ilgili bölümde anlatılmasının yerinde olacağını, bizim "Fakat en önemli hareket milli cephelerin teşekkülüydü" şeklinde kullandığımız cümleye değinerek, böylece milli cephelerin Sèvres'e karşı kurulduğu intibayı uyandırdığımız savını ortaya atmaktadır.

Onbinlerce kişinin katıldığı Denizli Mitingi önemsiz sayılmamalıdır. Kitabımızı iyi okumadığı anlaşılan Kaymaz okuyucuya yanıltıcı hareketlerde bulunmaktadır. Biz milli cephelerin Sèvres'e karşı kurulduğunu hiç belirtmediğimiz halde, yazar, böyle bir kaniya nereden sahip olmaktadır?. Biz kitapta, batı cephesinin Yunanlıların işgal hareketlerine karşı kurulduğunu belirtmiştik. Bu cepheler vatan savunması duygusu ile kurulmuştur. Askerlerin yanında, yaşlılar, genç çocuklar, kadınlar bile savaşıyordu. Kitabımızın 105. nci sayfasında "Yunanlılar, anlaşma hükümlerine göre, Anadolu'yu işgale başlamışlardı. Yunanlılar, daha barışın imzalanmasından önce, Itilaf devletlerinin izni ile Anadolu'da yürümeye başlamışlardı" diyerek, Yunanlıların 22 Hazirandan 27 Temmuz'a kadar olan işgallerini tek tek gösterdik. Arkasından, aynı sayfadan "İşte Sevr Andlaşmasından önce, zaten Batı Anadolu'nun önemli bir kısmı ve Trakya Yunanlıların eline geçmiş durumdaydı. Bu durumda (sayfa. 106) Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmaları ve Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri ile düzenli kuvvetler ve cepheler kurulmaya başlandı" demiştik. Ayrıca, Kuva-yı Milliye bahsinde, (sayfa. 35) milli cephelere değindik. Türk milli kuvvetlerinin Ayvalık, Bergama, Aydın cephelerinde çarpıştıklarını izah ettik. Eleştirmen, iyice kitabımızı okumamıştır. Ancak, Kuva-yı Milliye'yi oluşturan batı cephesi, iki ordu arasında savaştan çok, Yunan Ordusu ile Batı Anadolu halkının mücadelesini andırıyordu. Bizim, sayfa 124 den sonra verdiğimiz (Ç-Batı Cephesinde Savaşlar) bilgiler düzenli ordunun yaptığı savaşları kapsar. Üzerinde esas durulması, ağırlık konulması gereken de buydu.

Eleştirmen, yazısının 173. üncü sayfasında, 13. Bölümde (Biz bölüm tabirini kullanmadık) alfabenin harflerinin hepsinin kullanıldığını belirterek, kronolojiye "hem uyulmuş, hem uyulmamıştır" demektedir. Bunun için de 23 Nisan Çocuk Bayramının İlanını göstermektedir.

Alfabenin harflerinin hepsinin kullanılmasının yanlış olduğunu ilk defa eleştirmenden duymaktayız. Kronolojik sıra doğrudur. 23 Nisan 1923 de önerge ile yasalaşan Çocuk Bayramı (d) alt başlığı altında gösterilmiş ise bunun en başa "Devrimler" başlığının önüne, a-Saltanatın Kaldırılmasından önceye konulması tarafımızdan uygun görülmemiştir. Ancak, Devrimler kısmında 29 alt başlık bulunmaktadır. Diğerleri kronolojik sıraya göre düzenlenmiş ve incelenmiştir. Türk İktisat Kongresi ise, Ekonomik Gelişmeler kısmında da anlatılmıştı. Kaldı ki, Kaymaz'ın kafasındaki düşüncelere göre plân yapmak zorunluluğu da yoktur.

Eleştirmen şekil yönünden eleştirilerini yaparken, 16. nci, 17. nci ve 19. uncu bölümlerin neden bir başlık altında toplanmadığını sormaktadır. Kendisinin aydınlanması için buna da cevap vermek zorunluluğunu duyduk. 16. nci başlıktaki Hatay Sorunu ile, uzun bir mücadele ve sabırlı bir uğraşından sonra Hatay'ın hududlarımıza katılması anlatılmaktadır. bu konunun, bir ticaret, dostluk, savunma anlaşması ile ilgisi yoktur. İkili Antlaşmalar başlığı altında (17. nci başlık), iki devlet arasındaki dostluk ve ticaret anlaşmaları incelenmiştir. Bunlar Atatürk zamanında gerçekleştirilmiştir ve 1932 ye kadar olan devreyi kapsar. 18. nci başlıkta ise 1931 Mayısında kabul edilmiş ve 1937 de Anayasaya girmiş olan "Altı İlke" anlatılır. 19. uncu başlık altında ise, bir-iki tanesi Atatürk zamanında yapılan, ama daha çok sonraki tarihlerde gerçekleştirilen çok uluslu antlaşmalar, savunma paktları anlatılır. Atatürk'ün ölümü nedeni ile onun büyük nutku yanyana yer almıştır.

Atatürk, Türk insanını, Osmanlılığın değerler düzeninden kurtarmak amacıyla, onu çağdaş değerlerle dokunmuş bir düzeye getirmek yoluna gitmiş ve çağdaş düzeye uygun değişiklikler meydana getirilmesi için çalışmış ve başarmıştır. Bunların içine, bizim Devrimler başlığı altında gösterdiğimiz, sayın Kaymaz'ın "(h) den (z) ye dek yazarın aklına gelenin listeye" koyduğu diye belirttiği değişiklikler girmektedir. Kaymaz tarafından beğenilmeyen bu yenilikler (h'den z'ye sırasıyla - şapka, giysi yenilikleri, tekkelerin, zaviyelerin kaldırılması, Milletlerarası Takvim'in, saatin kabulü, Belediye, kadın hakları ile ilgili kanunlar, Şer'iyeye ve Evkaf Bakanlığının kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat kanunu, hukuk alanında yapılan yenilikler Türk Tarih Tezi, Türk Dil Devrimi, Ölçüler, Soyadı Kanunu, Genel tatil, Teşkilat-ı Esasiye Yasası, Medeni Kanun, Lakapların, Nişanların kaldırılması, ulusal bayramlar, Eğitim) milli duyguyu kuvvetlendirmek, ulusal bilinci işlerli kılmak, hem birey, hem de ulus olarak yeryüzünde yerimizi almamız için yapılmıştır. Ama, ne yazık ki, sayın eleştirmen bunları anlayamamış kendine özgü basit bir ifade kullanmıştır.

Eleştirmenin şu ana kadar yaptığı eleştiriler (sh. 168-174) plan ve teknik konular üzerinedir. Kendi düşüncelerini kendine göre anlatmaya çalışmıştır. Sonuçta bu hususlara gene değineceğiz. Eleştirmen kitabımızda bozuk cümleler olduğunu da vurgulamaktadır. Biz bozuk cümle yoktur demiyoruz. Olabilir tabii. Ama, bunların sayısı ileri sürüldüğünün aksine birkaç cümleyi geçmez.

Eleştirmen, yazısının 174. üncü sayfasında, bizim sayfa 3-4 de anlattığımız gizli antlaşmalar kısmına değinmektedir. Eleştirmenin savunduğu şudur: İtalya gizli antlaşmaları 1917 başında öğrenmiştir. Çünkü, bu gizli antlaşmalar 1916 da yapılmıştır. İtalya da, İtilaf Devletleri ile Londra Antlaşmasını 1915 de yapmıştır. Herhalde İtalya gizli antlaşmalar 1917 başında öğrenmiştir.

Eleştirmen burada büyük bir yanılığa düşmüştür. Biz boşuna mı yalnızca İtalya'nın 1915'deki antlaşmalara itiraz ettiğini belirtip de, itiraz tarihini kaydetmedik. Eleştirmen çok açık olarak 26 Nisan 1916 ve 16 Mayıs 1916 tarihli gizli antlaşmaları İtalya'nın 1917'de öğrendiğini iddia ediyor. Yazar, bu kesin fikre nereden ulaşmıştır? Bunu öğrenmek için İtalyan ya da Türk arşivlerini mi taramıştır? İlim adamının bilmediği konularda kesin hükümler koymaması şarttır. Şimdi yazarın bir sayfa kadar yer ayırdığı bu hususu biz de gözler önüne sererek eleştirmenin bilgi düzeyini ortaya koyalım:

1915 de İtalya dışında İtilaf Devletleri arasında gizli görüşmeler ve antlaşmalar olmuştur. 1915 başlarında, İngiltere, Fransa, Çanakkale'yi geçmeye çalışırken, İstanbul'un elden gideceğinden kaygılanan Rusya harekete geçmişti. Fransa ve Rusya arasındaki notalaşmalar sonunda tek bir metne dayanmayan istekler öne sürüldü. İngiltere, 12 Mart 1915'de verdiği yanıtta, bazı koşullarla Rus isteklerinin benimsendiğini belirtmişti. Fransa'da, Rusya'ya isteklerini kabul ettiğini, Londra'ya haber verdi. Buna tarihte İstanbul Antlaşması denir. 12 Mart 1915'de İngiltere, Rusya'nın İstanbul dahil, boğazlara hakim olmasını kabul eder. İngiliz Elçisi buna karşılık savaşın başarı ile bitmesi halinde, İngiltere'nin Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğunda ve diğer yerlerde isteklerinin kabul edilmesi şartlarını Rusyaya kabul ettirir. Bu istekler, İngiliz Elçisi tarafından verilen notaya ek olarak şöylece sıralanıyordu; Boğazlardan serbestçe gidip-gelinecek. Rusya, Balkan devletlerinin İtilaf Devletlerine mütemayil çalışmalarına gayret gösterecek. İngiltere ve Fransa'nın halen Türkiye Asyasında sayılan topraklar üzerinde bağımsız çıkarları sorununu göz önünde bulunduracak. Kutsal müslüman şehirleriyle, Arabistanın bağımsız bir hükümeti başkanlığı altında bir birlik kurulacak. (1907 de yapılan İngiliz-Rus Antlaşmasına göre), İrlandaki İngiliz nüfus bölgesi

tanınacak. Bu teklifler Rusya tarafından kabul olundu. Bundan iki gün sonra da Fransa, Rus Dışbakanlığına, Osmanlı Devletine verilecek barış şartlarını tedkikle "İskenderun bölgesi dahil olmak üzere, Suriyeyi ve Toroslara kadar Kilikyayı (Adana Vilayeti) ilhak eylemek arzusunda olduğunu bildirmekle beraber Sazanow'un 4 Mart 1915 tarihli notasını kabul ettiğini, 10 Nisan 1915'de karşı notasında tebliğ etti. Bunda da, savaşta başarı kazanıldığı takdirde, Fransa'nın ve İngiltere'nin doğuda ve diğer yerlerdeki istekleri ile ilgili şartlar mevcuttu.

Rusya, İtalya'nın kendi saflarında da olsa savaşa girmesini istemiyordu. Çünkü, bu yeni bir ortak ve antlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi demektir. Nitekim "21 Ağustos'da Osmanlı Devletine harp ilan ettikten sonra, *gizli antlaşmalardan haberdar edilen İtalya, 19 Kasım'da Petersburg'daki Elçisi Carlotti vasıtasıyla Rus Dışbakanı Stürmer'e sunduğu "bir notada, İstanbul ve Boğazların Akdenizdeki İtalyan siyasetindeki önemini belirtip, "İtalya'nın, Doğu'da ve diğer yerlerde emellerinin gerçekleşmesi şartıyla, 4 Mart 1914 tarihli Rus Notasında belirtilen (Buna göre 12 Mart 1915'te İstanbul gizli Antlaşması yapılmıştı) mana ve mahiyette olmak üzere tecelli eden İmparatorluk arzularına, İtalyan Hükümeti rızasını açıklamak suretiyle bahtiyar olacağını ve nihayet diğer müttefik devletlerin faydalandıkları tekmil imtiyazların aynı suretle İtalya'ya temin edileceği umulduğunu ilave etmişti.*

İtalya, bu nota ile "2 Aralık 1916'da, İngiltere ve Fransa gibi, aynı surette Rus emellerine muvafakatını" bildirmekteydi. Bu bilgiler için bak: Tukin, Cemal; Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi, İstanbul, 1941, sh. 363-369). Herhalde, eleştirmen İstanbul Antlaşmasını ve gizli antlaşmaları İtalya'nın 1917 başlarından önce öğrendiğini anlamış bulunmalıdır.

Eleştirmen, bu antlaşmalar ile ilgili olarak Rus Devlet Arşivinin belgelerinin yayınlandığını ne yazık ki bilmemektedir. Hüseyin Rahmi (Kurmaya Albay) Türkiye Asya'sının Taksimi adlı belgeleri 24 Nisan 1926 da dilimize çevirmiş ve bu kitap, 1972 yılında Belge Yayınları Ertuğrul Zekâi Ökte tarafından "SOVYET DEVLET ARŞİVİ GİZLİ BELGELERİNDE ANADOLU'NUN TAKSİMİ PLANI" adlı altında yeni yazı olarak yayınlamıştır. Eğer, eleştirmen hiç olmazsa bu kitabı okumuş olsaydı, İtalya'nın antlaşmaları 1916 da öğrendiğini belgelerden öğrenmiş olacaktı. Eleştirmen kitabımızı dikkatlice okusaydı, basım tarihini 1972 yerine yanlışlıkla, 1977 olarak gösterdiğimiz bu kitabın, (alt not 4), sh. 258 de yer aldığı görecekti. Bak. aynı kitap, Sh. 357-358 Vesika: 184 Londra'daki Rus Büyük Elçisi Benkendorf'dan Başvekil ve Hariciye Nazırı Stürmer'e 23 Eylül 1916 ve 566 sayılı telgraf "İtalya'nın ittifaka girmesinden önce akdedilen İstanbul hakkındaki antlaşmayı İtalyan Büyük Elçisine verdiğini söyleyen Grey'e bakılacak olursa, bu anlaşma hiçbir itirazı gerektirmeyecektir. Grey'in İtalya'ya verdiği belgeler şunlardır: 1-Rusyanın, 4 Mart 1915 tarihli tamim telgrafi 2-Fransa'nın 10 Nisan 1915 tarihli muhturası 3-İngilterenin 12 Mart 1915 tarihli muhturası; 4-İş bu muhturanın tamamlayıcısı olan diğer bir İngiliz notası....", 26 Eylül'deki vesika no: 185, Ayrıca bak Vs: 186 Roma'da Fransız Büyük Elçisinin Briana 30 Eylül 1916 tarihli mektubunda "Küçük Asya hakkındaki antlaşmanın İtalya'ya tebliğ meselesini 26 Eylülde telgrafla bildirdiği, İtalya'nın bundan üzüntü duyduğu anlatılmaktadır. Rusya Hariciye Nezareti erkanından A. A. Neratof'un Rus Büyük Elçisine, 9 Ekim 1916 da yolladığı telgraf, no 4300 (Vesika 187) de "Buradaki İtalyan Büyük Elçisinin söylediğine göre, Küçük Asya Anlaşmasıyla ilgili belgeler, Grey tarafından artık İtalya'nın Londra Büyük Elçisine verilmiş bulunuyor... Vesika 1881: Londra'daki Rus Büyük Elçisi Bankendorfdan Başvekil ve Dış İşleri Bakanı Şturmere 12 Ekim 1916 da çekilen telgraf (Grey, Küçük Asya Anlaşmasıyla ilgili bütün belgeleri İtalyan Büyük Elçisine teslim etmiştir." Vesika 191, Londradaki Rus

Büyük Elçisi Bankendorfdan Başvekil ve Hariciye Nazırı Şturmer'e çekilen telgrafta İtalyan Büyük Elçisine değişikliğe uğramadan verilen belgeler şunlardır. Küçük Asya hakkındaki İngiliz-Fransız Antlaşması, 9 Mayıs 1915 tarihli Fransız notası (Haritasıyla), deniz ulaşımı için 15 Mayıs 1915 tarihli İngiliz cevabi notası, 15 Mayıs 1915 tarihli Fransız notası, "Arablardan Humus, Hama, Şam ve Halep şehirlerini almaları şartıyla şavaşa katılmalarının kabul edildiğine dair Fransızlar tarafından verilen 9 Mayıs tarihli nota'nın benimsendiğini belirten 16 Mayıs tarihli İngiliz notası, 26 Nisan da Fransa İngiltere arasındaki notalar, Küçük Asya hakkında 17 Mart 1916 tarihli Rus notası, 26 Nisan 1916 tarihli Rus-Fransız anlaşması ve ekleri (Sazanov'un Fransız Büyük Elçisine verdiği 26 Nisan 1916 tarihli nota ve bir başka notası. Bu vesikaların sayısı bir hayli fazladır. Kaymaz sanırım yeteri kadar aydınlanmış ve hatasını anlamıştır.

Eleştirmen, bizim sayfa 4. deki cümlemize değinip, İngilizlerin Bağdad'ın yüz kilometre kuzeybatısına varmış olduğunu belirtmemiz gerektiğini ve devamla Kerkük için "Mondros bırakışmasından birkaç gün önce ise (26 Ekim 1918) de kesin bir biçimde zaptedilmiştir" ifadesini kullanmaktadır.

Biz Bağdad'ın İngilizler tarafından işgal edildiğini bir yazımızda belirtmiştik. Burada söz konusu Musuldur. Ne var ki, Musul Kaymaz'ın dediği tarihte zapt edilmemiş, işgal edilmiştir. Kaymaz'ın işgal ile zapt arasındaki farkı iyi bilmesine karşın (!) yaptığı bu hata dikkatsizliğinden doğmuştur. Bu konuda kaynaklarda yeterince bilgi vardır. Bak. Birinci Dünya Harbi, Türk Hava Hareketi, IX. ncu cilt, Ankara 1969 (Gn. Kur. Harp Tarihi Dairesi Yayını), sh. 237 "Düşman süvari birliklerinin Altunköprü'ye doğru sarkması ihtimali karşısında Kerkük'deki birliklerin 25/26 Ekim gecesi Kerkük'ü boşaltmaları ve Altunköprü'ye çekilmeleri emredildi". Ayrıca. Bak: Şehir Kasabaların Harp Bölgeleri, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri (1911-1922), Ankara, 1977 (Gn. Kur. Harp Tarihi Dairesi Yayını), sh 157'de Kerkük'ün işgal edildiği açıklanır. Ayrıca. Bak İslam Ansiklopedisi, Kerkük'ün işgal edildiği açıklanır. Bak: İslam Ansiklopedisi, Kerkük Maddesi (J. H. Kramers), sh 590 "Ancak Mütarekeye tekaddüm eden günlerde (26 Teşrin I.), Türk Ordusunun şimale doğru çekilmesi üzerine burayı tekrar işgal ettiler. Görüldüğü üzere, Kaymaz'ın belirttiği gibi Kerkük zapt değil, işgal olunmuştur.

Eleştirmen, bizim 14 Mart 1918 de İtilaf Devletlerinin, İstanbul'u zapt ettiklerini belirten cümlemizi ele almakta, böyle bir olayın olduğunu, ancak, bunun tam bir işgal bile sayılmayacağını, İstanbul'un gerçekten işgalinin 16 Mart 1920 de olduğunu vurgulamaktadır.

Biz kitabımızın 6. nci sayfasında zapt sözcüğünü kullanmışız. Ancak, gerek aynı sayfadaki cümlelerde, gerekse diğer sayfalarda bunun işgal olduğunu çok net olarak açıklayan cümleler vardır. Ayrıca, bunun tam bir işgal sayılmayacağı fikri de doğru değildir. Bu ve bundan sonraki tarihlerde bu hareketlerin işgal olduğunu belirten pekçok kitap vardır. Burada bunların isimlerini zikretmek gereksizdir. Biz kitabımızda, İstanbul'un resmî ve fiilî işgalini 16 Mart 1920 olarak gösterdik. Bunu kitabımızın 67. nci sayfasında belirttiğimiz sonra c başlığı altında (İstanbul'un İşgalinin Tepkileri) sayfa, 67, 68, 69 da, bu işgale karşı olan tepkileri de açıkladık.

Eleştirmen, eleştirisinin 175. nci sayfasında, kitabımızın 8. nci sayfasındaki "Ama, aydınlar arasında, Amerikan, İngiliz mandasını isteyenler mevcuttu. Bunlar daha sonra millî mücadelelerin safına girmişlerdir" cümlemize değinip, İngiliz Muhipler Cemiyetinden millî mücadeleye katılanların olup, olmadığını soruyor.

Bizim o cümlemizde, aydınlar arasında millî mücadeleye katılanların olduğunu vurguladığımız açıktır. Üstelik, sayfa 26'da, bu iki dernege temasta kimlerin millî mücadele yanlısı olduğunu belirtmiştik: sh. 26'da İngiliz Muhipler Derneğinin gizli yönüne dokunarak

bunların “Buna göre, yurt içinde örgütler kurarak, ayaklanma ve başkaldırmaya yol açmak, ulusal bilinci işlemez kılmak, yabancı devletlerin işe karışmalarını kolaylaştırmak gibi haince girişimler” yapmak amacıyla olduklarını vurguladık.. Aynı sayfada, Amerikan güdümü isteyenlere değinerek “Bu gruba aydınlar da girmekte olup, Amerikan Mandacılığı sayesinde Türkiye'nin sosyal ve iktisadi kalkınmaya ulaşacağını sanıyorlardı. Bu Fikirler Erzurum ve Sivas kongrelerinde de tartışıldı” dedik. Kitabımızın 47. nci sayfasında (i-Manda Sorunu başlığı altında) ilk cümlede “Manda isteğinde bulunanlar arasında milli mücadeleyi benimsemiş olanlar da vardı” deyip, sh. 48-50 arasında Erzurum ve Sivas kongrelerinde mandacılık ile ilgili tartışmaları ortaya koyduk. Eleştirmen ya iyi niyetli değildir, ya da bu kısımları iyice okumamıştır.

Eleştirmen, eleştirisinin aynı sayfasında, Wilson Prensipleri Cemiyetinin destek, İngiliz Muhipler Cemiyetinin himaye istediklerini, benim tersini söylediğimi iddia ediyor.

Destek sözü gereğine göre koruma şeklinde de kullanılır. Bizim burada kastettiğimiz de budur. Söylev I. de de böyle kullanılmıştır. İngiliz Muhipleri Cemiyetinin Programında da, amacın, İngiltere ile Osmanlı hilafet ve saltanatı arasında mevcut samimiyetin korunması ve takviyesinin çalışılması olduğu çok açık bir şekilde belirtilir. Ayrıca. Bak. Akşin, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, İstanbul, 1976, sh. 521-522 “İngiliz Muhipleri Cemiyeti, tepkilerden çekinerek İngiliz Mandası ya da himâyesinden söz etmiyor. İngiliz dostluğundan ya da yardımından dem vuruyorlardı” diyerek Cemiyettekilerin düşüncelerini dile getirmektedir. Wilson Prensipleri Cemiyeti de aynı düşünce ile hareket etmektedir. Bak. Erol, Mine; Wilson Prensipleri Cemiyetinin Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson Prensipleri Cemiyetinin Amerikan Cumhurbaşkanı Wilsona gönderdiği Bir Muhtıra, Ankara, 1965, Tarih Araştırmaları Dergisi, c. 3, sayı. 4-5). Amerikan Mandasını isteyenler bunun İngiliz Mandasından daha “ehven-i şer” olması nedeniyle arzu etmekte idiler. Başlıkta belirttiğimiz gibi, iki taraf da manda yani himaye isteğinde idiler. Nitekim, Büyük Nutuk da bu açıkça belirtilmektedir. Bak. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk. I, Ankara, 1927, sh. 12 “Bu iki nev'i karar sahipleri, Osmanlı Devletinin bir kül halinde muhafazasını düşünenlerdir. Osmanlı memalikinin muhtelif devletler beyninde taksiminden ise, bir devletin taht-ı himayesinde bulundurmaya tercih edenlerdir. İngiliz Muhipleri Derneği ise sayfa 26'da belirttiğimiz üzere yararlı dernek değildir.

Eleştirmen, yazısının 176. nci sayfasında, kitabımızın 31. nci sayfasındaki “Mustafa Kemal, 12 Haziranda artık İstanbul'a dönmediğinden, Hükümetle ilişkilerinin kesileceğini tahmin etmiş olmalıdır ki, artık üniforma sahibi olmadığını, millet adamı olduğunu” belirtmiş kısmını alıp, “Mustafa Kemal askerlikten 7/8 Temmuz 1919 da istifa etmiş ve üniformasını çıkarması da bundan sonra söz konusu olmuştur. 12 Haziran'da böyle bir ifade kullanması olasılık dışıdır” demektedir.

Bizim kullandığımız bu cümleleri şimdiye kadar pekçok yazar kullanmıştır. Biz burada, Mustafa Kemal'in düşüncelerini vurguladık: “İstanbul'a dönmeyeceğini tahmin etmiş olmalıdır ki...” Mustafa Kemal'in üniformasını çıkardığını söylemedik. İstifa ettiğini hiç belirtmedik. Esasen, sonraki sayfalarda Mustafa Kemal'in askerlik görevini sürdürdüğü verdiği emirler ile de belli olmaktadır. Mustafa Kemal istifa etmemek için direnmektedir. Mustafa Kemal'in istifasının 8 Temmuzda olduğu, sayfa 36. da uzun uzun anlatılır. Durumun rayından nasıl saptırılmak istendiğini şimdi birlikte görelim: Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk I., Ankara 1980 (Kültür Bakanlığı Yayını), sh. 36-37, Anadolu'ya gelişinin bir ay olduğunu ve milli teşkilat kurma fikrinin yayılmaya başladığını belirten Atatürk “umumi durumu artık bir komutan sıfatıyla sevk ve idareye imkan kalmamıştı. Yapılan davet emrine itaat etmemiş ve onu yerine

getirmemiş olmakla beraber, milli teşkilat ve mücadelenin sevk ve idaresine devam etmekte bulunduğuma göre, şahsen asi duruma geçmiş olduğuma şüphe edilemezdi.” Sanırım ki, sayın Kaymaz Atatürk’ün düşüncesini kavramıştır. Atatürk’ün fikri milletle beraber çalışmaktı. Atatürk “İstiklâl-i Milli” için bütün varlığı ile çalışacağını da daha o tarihlerde beyan etmişti. Bak. Arsan, Nimet; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri. I, Ankara, 1961 (İkinci Baskı), sh. 14, Mustafa Kemal İzmir’in işgali nedeniyle belediye başkanları ve hukuk-u milliye cemiyetleri vasıtasıyla aldığı telgraflarda kendinden “hizmet ve fedakârlık” istendiğine değinip “Hayat ve şahsiyetim, kendi malı olan necip ve mazlum milletimizin bu haklı talebi üzerine artık benim için en mukaddes vazife irade-i milliyeye mutavaatı (baş eğmeği) her şeyin fevkinde görmektir. Bunun üzerine yaptığım tamimle millete kati sözümü verdim. İşbu tamimin son cümleleri şu idi: Geçirdiğimiz şu hayat ve memat günlerinde umum milletce her taraftaki âmal ve tezahürat ile temine azmedilen istiklâl-i millimiz uğrunda bütün mevcudiyetimle çalıştığımı temin eylerim. Bu emel-i mukaddes uğrunda milletle beraber nihayete kadar çalışacağıma da mukaddesatım namına söz veririm”.

Ayrıca, Mustafa Kemal’ sine-i milletten “ayrılmayacağını da belirtmişti. Mustafa Kemal, İstanbul’daki bazı özel kişilere yazdığı mektupta, artık, Anadolu’nun İstanbul’a egemen olması gerektiğine temasta kendisinden bahsederek milli amaç sağlanıncaya kadar “Anadolu’dan sine-i milletten ayrılmayacağıma ve milletin bir ferdi gibi çalışacağıma, kutsal tanıdığım şeyler adına söz verdim” demektedir: Tansel, Selahattin; Mondros’tan Mudanya’ya Kadar, Ankara, 1978, Birinci Baskı, c. III, sh. 12-13.

Mustafa Kemal, daha sonraları bu düşüncelerini, 15 Haziran da İstanbul’a çağırılmasının “Hükümet-i seniyye”nin kararı olduğunu öğrenince, Padişaha da arz etmişti. “Binaanaleyh, abd-i memlûkları bi’t-tabî Malta’ya gitmek veyahud en hafif olarak hal-i ataletle mahkum edilmek gibi ihtimaller karşısında bırakılmam ve eğer icbar edilsem memuriye-i acizanemden istifâ ederek kemakân Anadolu’da ve sine-i millette kalacağım”. Bak. kitabımızdaki fotokopiler. 3-4. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Ankara, 1940, (İkinci baskı), sh. 10-11,

Mustafa Kemal Paşa, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşaya, 11 Haziran 1919 da, 1335 tarih ve 15 nolu yazısında, İngilizlerin etkisi ile geri dönmesi yolunda girişimlerde bulunulduğuna değinmiş ve daha sonra kararlılığını şöylece belirtmiştir: “... 4. Vermiş olduğum kararın milletin hukuk ve istiklalini tayin uğrunda millet ile beraber çalışmaktan ibaret olduğunu zat-ı biraderlerine evvel ve ahir arz etmiştim. Bu gaye milletin sinesine iltica ederek vazife-i namus ve vicdanı ifaya fedakârane devam etmekte mazurum. Vazife-i vataniyeme devam edebilmekliğim bittabi zat-ı aliniz gibi aynı fikir ve kanaatte bulunan kardeşlerimin de daima ve herhalde dest-i vifak (aynı fikirde olmasına) ve muavenetlerine menuttur (yardımlarına bağlıdır). Bugün benim vermeğe mecbur olduğum bu fiil kararı yarın bütün erbab-ı namus ve hamiyetden olan arkadaşlarımız tarafından da verilmesi lüzumu tahakkuk edeceğine şüphe yoktur. Binaanaleyh bugün meydanı vaz’a mecbur olduğumuz bu kararımız arkadaşlarımızın kanaatine müstenitdir..”Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, İst. 1960, sh. 321-323

Ayrıca bak; Unat, Faik Reşit; Atatürk’ün Askerlikten İstifası ve Milli Savaşa Millet Ferdî olarak Başlaması. Ank. 1942, Tarih Ves. Dergisi, sayı: 5, Sh. 321-323

Ayrıca, Mustafa Kemal, Fuat Paşa ile 22 Haziran 1919’daki konuşmasında da bu hususlara değinmiştir:

-Fuat Paşa, beni ordu müfettişliği makamında uzun müddet bırakacaklarına ihtimal vermiyorum. Şu önümüzdeki birkaç gün içinde vaziyet anlaşılacaktır.

Seni temin ederim ki, mücadelemize sıfat ve selahiyetten âzâde olarak da devam edeceğim.

Arkadaşlarımın aynı yakınlığı ve vefayı göstereceğinden eminim.

-Vaziyet ne şekilde tecelli ederse etsin, ben ve kolordum emrinde kalacaktır.

-Bu adamlar, seni de kolordunun başından ve hatta askerlikten ayırabilirler.

-Bu takdirde dahi seninle beraberim Paşam. “(Selek, S; Milli Mücadele Kurtuluş Savaşı” sh. 185-187.

Biz Mustafa Kemal’in istifa ettiğini belirtmediğimize, istifasını uzun uzun sayfa 36-37 de anlattığımız göre, eleştirmen ya okuduğunu anlamamakta, ya da kasıtlı hareket etmektedir. Burada bahis konusu edilen Mustafa Kemal’in düşünce ve hareketleridir. Dikkatli bir yazar bunu derhal anlar.

Sanırsız ki, Kaymaz, artık herhalde Mustafa Kemal’in düşüncelerini ve söylediği sözleri anlamış ve tarihi bilgisini genişletmiştir.

Sayın Kaymaz, kitabımızın 67. nci sayfasında bahsettiğimiz Misak-ı Milliye değinmekte ve bunu Şeref Bey’in hazırlamadığını, daha önce kaleme alındığını, bunun hazırlanmasında emeği geçenlerin zikredilmediğini belirtiyor. Bizim bahsettiğimiz yalnızca önergedir.

Eleştirmenin kitabımızı iyice okumadığı, ya da, işine gelen kısmı okuyucuya sunduğu bir gerçektir. Biz, Şeref Bey’in Misak-ı Milli önergesini arz ettiğini sayfa 66. da belirttik: “17 Şubat 1920 de, onbirinci oturumda Edirne Mebusu Şeref Bey’in ahd-ı milli adlı önergesi okundu”. Sayfa 67. de anlatılan herkesin de bildiği Şeref Bey’in önergesidir. Eleştirmenin bunu belirtmemesi, yani yalnızca sayfa 67. ye değinmesi kasıtlı bir hareket değil midir?. Yazar, böylece bilimselliğine gölge düşürmekte değil midir?. Bahis konusu edilen yalnızca önergedir.

Biz bu bahiste Misak-ı Millinin tarihçesini yapmadık. Son Osmanlı Meclisinin en önemli ve yararlı hareketi, Mustafa Kemal’in kendilerine verdiği “Misak-ı Milli” kararını kabul ve ilân etmiş olmasıdır. Bu yüzden biz burada yalnızca İstanbul’daki Meclisin çalışmalarından ve Misak-ı Millinin maddelerinden bahsettik. Esasen, bu konuda gerekli bilgiyi vermiş olduğumuza samimi olarak inanmaktayız. Misak-ı Milli’nin tarihçesi konusunda çeşitli kitaplarda pekçok bilgi vardır.

Kitabımızın 216. nci sayfasında üretim ile ilgili, “0/0 0,14 den 0/0 0,23 e çıkarılmasını başarmıştır”, yerine, 0 14 den 0/23 e çıkarılmasını başarmıştır” demişiz. Bunun bir tashih hatası olduğu bellidir. Bir kasıt olduğu düşünülemez.

Sayın Kaymaz, eleştirisinin 176. nci sayfasında, kitabımız için “bilimsel açıdan olumlu ve yeterli olmayan bir kitap, mutlaka olumsuz ve sakıncalı değildir” demektedir. Kaymaz bu sözleri niçin sarfetmiştir? Bilgehan Tekin takma ad ve soyadını kullanan bir şahsın, Yeni Çığ Dergisi “Eylül-Ekim” sayısındaki bir yazısı hakkında A. Ü. Tıp Fakültesi sayın Kaymazdan bir rapor istemiştir. Kaymaz da, raporunun sonuna ve başına birer küçük paragrafı ekleyerek bunu Belletende yayınlamıştır. İşte, Belletende yayınlanan bu rapordur. Bu şekilde bir yayının dünyada örneği yoktur. Kaymaz, bu yazısında, saldırgan olarak nitelendirdiği şahıstan farklı olmayan sert ve ilim diliyle bağdaşmayacak ifadeler kullanmış ve o yazının da himayesiyle bütün Devrim Tarihi kitaplarına hücum etmiştir.

Şimdi şu soru akla gelmektedir; Sahte bir ad ve soyadı kullanan bir dış hekiminin ilmi olmaktan çok uzak “Siyasi-kültürel” bir dergide çıkan yazısına çatmak ve bunu yayınlamak bilimsellik ve bilim adamlığına uygun düşer mi?. Dikkatsiz olduğumuz konusunda ki kanısına gelince, eğer böyle olsaydı, yirmi küsur senedir Türk arşivlerini tarayarak ortaya koyduğumuz etüdler uzak doğunun ve batının çok değerli ve titiz bilim adamları tarafından tedkik edilir ve etüdlerinin alt notlarında yer alır mı idi?. Sayın Kaymaz, eleştirisinde bile birçok dikkatsizlikler yapmıştır. Örneğin, eleştirisinin 169. ncu sayfasında “Bibliyografya listesinde adı geçen-ve kimisinin kullanıldığı anlaşılın” bir kısım yapıtlara notlardan rastlanmadığını ileri sürmekteyse de

biz bunların kullanıldığını ispat etmiştik. Cümlelerimizde bozukluklar olduğunu ileri süren Kaymaz örnek verememektedir. Ancak, eleştirisine koyduğu pekçok cümlemize bakınca bozukluk görememekteyiz. Okuyanlar da kitabımızda bozuk cümle olduğunu belirtmemektedirler. Eleştirmen peşin hükümlülüğü ve saldırganlığı nedeniyle böyle hareket etmiş olmalıdır. Her kitapta bir-iki bozuk cümle olabilir. Ama, bu kitabın tümünü etkilemez.

Eleştirmen, sayfa 174-176 arasında hatalar kısmına geçmiş, fakat, burada da bir ilim adamının yapmaması gereken büyük hataları yaparak bilimselliğine gölge düşürmüştür.

Bu kitap devrin gazetelerinden yararlanılarak yazıldığı için pekçok olay ve bilgi ilk defa tarafımızdan ortaya konmuştur. Halk ve ordu bütünleşmesi açıklanmıştır. Bu bilgilerin bir kısmı daha önce belirtilmişti. Eleştirmen peşin hükümlerle hareket ettiği ve kendisi arşiv ve gazetelere bakmadığı için bunları görebilecek nitelikte değildir.

Sonuç olarak:

1-Her araştırmacı konusunun niteliğine göre, kendisince bir plan yapar ve uygular. Uyulması zorunlu genel kurallar dışında konunun niteliğine, anlayışına göre bölümler, ana ve alt başlıklar belirler. Bu yazarın doğal hakkı ve yetkisidir. Birimizin planı diğerimizinkine uymayabilir. Hangisinin daha iyi olduğu da tartışma götürür.

2-Ders kitabı olarak hazırlanan üçyüz sayfalık bir Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde bazı tashih hataları ve yer yer yanlış yorumlanabilecek ifadelerin bulunması elbette ki istenmez. Ancak, baskı ve düzenleme zorlukları yüzünden birkaç yerde yanlışlık yapmış olabiliriz. Bu hemen hemen bütün kitaplarda karşılaşılan ve hoşgörü ile bakılan bir durumdur.

3-Kitabımız kapsamı bakımından her konuda derinlemesine bilgi vermez. Esasen görevimiz de bu değildir. Şu ya da bu cemiyet hakkında özel bir araştırma olmadığına göre, ayrıntılara elbette girmeyecek, ancak, benzeri kitaplarda verilen bilgi sınırını da geçmeyi ihmal etmeyecektir. Nitekim, bunu yaptığımızı, nasılsa, Kaymaz da sh. 168 de itiraf etmiştir.

4-Bibliyograf konusuna gelince; Biz Devrim Tarihi konusunda bibliyografya denemesi yapmıyoruz. Bu konuda yeterli bibliyografya çalışmaları vardır. Kullandığımız, okuduğumuz eserlerle, gazeteleri, bazı belgeleri göstermekle okuyucuya kolaylık sağlamayı düşündük. Bu bakımdan şu ya da bu kitap bibliyografya da var ya da yok demenin hiçbir manası yoktur. Üstelik, yararlandığımız yazarlar da, bahsolunan kitaplardan yararlanmışlardır.

5-Kaymaz, bilimsel kaygılarla değil, saldırma, ün yapma, birşeyler yazma hevesiyle kitabımızı eleştirmek istemiş, ancak, yanlış kapı çalmıştır. Ün yapmanın bir tek yolu vardır. O da özgün kitaplar, ya da makaleler yazmaktır.

